

3/2024,
may-
iyun
(№ 00071)

O‘ZBEKISTON JSTGAA‘ZO BO‘LISHIDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH: XITOIY MISOLIDA

Toshpulatova Malika Ulug‘bek qizi

Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti tayanch doktoranti

E-mail: malikatoshpulatova8@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1382-7854>

DOI: https://doi.org/10.55439/EIT/vol12_iss3/i27

Annotatsiya

Ushbu tadqiqotda Jahon savdo tashkilotiga a‘zo bo‘lgan Xitoyning a‘zo bo‘lish jarayoni ketma-ketligi, olib borilgan muzokaralar, o‘zining savdo-iqtisodiy siyosatini Jahon Savdo Tashkiloti (JST) talablariga muvofiqlashtirish va unga a‘zo bo‘lishini osonlashtirish maqsadida turli sohalarda keng ko‘lamli islohotlari yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekistonni JSTga a‘zolik jarayonida Xitoy tajribasini o‘rganish orqali kelib chiqishi mumkin bo‘lgan muammolarni bartaraf etish tavsiya etilgan.

Kalit so‘zlar: JST, Xitoy, O‘zbekiston, import, eksport, xalqaro savdo, iqtisodiy islohotlar

USE OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN UZBEKISTAN'S WTO MEMBERSHIP: THE CASE OF CHINA

Toshpulatova Malika Ulugbek qizi

PhD student, Institute of Macroeconomic and Regional Studies

Abstract

In this study, the sequence of China's accession to the World Trade Organization, the negotiations, China's wide-scale reforms in various fields in order to facilitate its membership in the World Trade Organization (WTO) were highlighted. It was also recommended that Uzbekistan study China's experience in the WTO membership process to eliminate possible problems.

Key words: WTO, China, Uzbekistan, import, export, international trade, economic reforms

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА ПРИ ЧЛЕНСТВЕ УЗБЕКИСТАНА В ВТО: ПРИМЕР КИТАЯ

Тошпулатова Малика Улугбек кизи

базовый докторант, Институт макроэкономических территориальных исследований

Аннотация

В данном исследовании рассматривается последовательность вступления Китая во Всемирную торговую организацию, переговоры, приведение его торгово-экономической политики в соответствие с требованиями Всемирной торговой организации (ВТО), освещаются широкомасштабные реформы в различных сферах ее членства. для того, чтобы облегчить. Также было рекомендовано Узбекистану изучить опыт Китая в процессе членства в ВТО для устранения возможных проблем.

Ключевые слова: ВТО, Китай, Узбекистан, импорт, экспорт, международная торговля, экономические реформы.

Kirish

O‘zbekiston barqaror o‘shishni ta‘minlash va jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvini ta‘minlash maqsadida Jahon Savdo Tashkilotiga (JST) a‘zolikni ta‘minlashga intilib, o‘zining iqtisodiy trayektoriyasining hal qiluvchi pallasida turibdi. Mamlakat ushbu o‘zgaruvchan sayohatga otlar ekan, JSTga a‘zo bo‘lish bilan bog‘liq qiyinchiliklarni muvaffaqiyatli bosib o‘tgan mamlakatlar tajribasidan bebaho tushunchalar va strategiyalarni olishi mumkin. Bular orasida Xitoyning 2001-yilda JSTga a‘zo bo‘lishi O‘zbekistonning a‘zolik intilishlari uchun yo‘l xaritasini taklif qiluvchi muhim misol sifatida ajralib turadi.

Xitoyning jahon iqtisodiyoti bilan integratsiyalashuvi xalqaro savdoning barqaror o‘shishiga yordam berdi. Uning eksporti ko‘proq diversifikatsiya qilindi va Xitoy hozirda boshqa Osiyo mamlakatlari uchun eng muhim eksport yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Xitoyning JSTga a‘zo bo‘lishi uning iqtisodiy rivojlanishida tub burilish davri bo‘ldi, bu uning savdoni erkinlashtirish, xorijiy sarmoyalarni jalb etish va global bozor tamoyillarini qabul qilishga sodiqligini ko‘rsatdi. Qo‘shilish jarayoni mashaqqatli bo‘lib, o‘n yildan ortiq muzokaralar va islohotlarni o‘z ichiga olgan. Xitoy bozorga kirish, intellektual mulk huquqlari va davlat korxonalarini bilan bog‘liq muammolarni hal qilib, mavjud JST a‘zolari bilan keng ko‘lamli muloqotlar olib bordi. 1978-yilda Xitoy o‘z iqtisodiyotini ochish va isloh qilishni boshlaganidan so‘ng YaIM o‘shishi yiliga o‘rtacha 9 foizdan oshdi va 800 milliondan ortiq kishi qashshoqlikdan qutulgan¹. Xuddi shu davrda sog‘liqni saqlash, ta‘lim va boshqa xizmatlardan foydalanish borasida ham sezilarli yaxshilanishlar kuzatildi.

Manba va adabiyotlar tahlili

Olimlar va tadqiqotchilar Xitoyning Jahon Savdo Tashkilotiga (JST) a‘zo bo‘lishini keng miqyosda o‘rganib, uning oqibatlari, muammolari va natijalari haqida qimmatli ma‘lumotlarni taqdim etishgan. DG Okonjo-Ivealanning ta‘kidlashicha, Xitoyning 2001-yilda JSTga a‘zo bo‘lishi “ko‘p tomonlama savdo tizimi tarixidagi muhim voqea” bo‘ldi. Uning so‘zlariga ko‘ra, so‘nggi yigirma yil ichida Xitoy “global savdo integratsiyasi o‘shish va taraqqiyotga qanday ta‘sir qilishi haqida darslik bo‘ldi [1]. Lardy N.R. “Xitoyning Jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi” asarida - Xitoyning Jahon Savdo Tashkilotiga (JST) a‘zo bo‘lishi kapitalizm tarixidagi eng katta partiya sifatida e‘tirof etilganligini keltiradi [2]. AQSh Savdo vakili Charlen Barshefskiyning ta‘kidlashicha, Xitoyning qo‘shilish bitimiga kiritilgan AQSh va Xitoy savdo kelishuvi “dunyodagi eng yirik davlatni bizning tovarlarimiz, mahsulotlarimiz va xizmatlarimiz uchun zamonaviy davrda ko‘rmagan tarzda ochadi” deb ta‘kidlagan [3]. Thomas Rumbaugh va Nicolas Blancher “Xitoy: Xalqaro savdo va JSTga a‘zolik” asarida Xitoyning jahon iqtisodiyoti bilan integratsiyalashuvi xalqaro savdoning barqaror o‘shishiga yordam berishi, eksporti ko‘proq diversifikatsiya qilinganligini keltiradi [4]. Panitchpakdi, Supachai va Mark L. Clifford “Xitoy va JST” asarida – uzoq muddatda JSTga a‘zo bo‘lish Xitoyning iqtisodiy o‘shishini tezlashtiradi, qisqa muddatda u o‘shishni to‘xtatadi va import siyosiy jihatdan kuchli guruhlarga tahdid solidi, deb ta‘kidlaydi [5,6,7]. Manjiao, Chining ta‘kidlashicha - a‘zolikdan so‘ng Xitoy uchun savdo va ijtimoiy-siyosiy boshqaruv rejimlarini yaxshilash va JSTning boshqa a‘zolari bilan sog‘lom va konstruktiv savdo aloqalar o‘rnatilgan. [8]

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur ilmiy maqolada tizimli qiyosiy tahlil va tizimli yondashuv, ekspert va taqqoslama tahlil, analiz-sintez va boshqa zamonaviy usullardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar

Xitoyda 1980-yillardan boshlab tarif islohotlari amalga oshirildi, Jahon Savdo Tashkilotiga a'zo bo'lganidan so'ng, Xitoy keng qamrovli va qiyin bo'lgan qo'shimcha islohotlarni o'z zimmasiga oldi. Ushbu majburiyatlarning barqaror bajarilishi Xitoyning xalqaro integratsiyasini yanada chuqurlashtirdi va ko'pchilik hamkor mamlakatlar uchun foyda keltirdi. Xitoyning jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zo bo'lish yo'lidagi sayohati o'n yil davomida davom etgan uzoq va murakkab jarayon edi. Jarayon 1986-yilda Xitoy birinchi marta murojaat qilganida boshlandi GATT (tariflar va savdo bo'yicha Bosh kelishuv) JSTga a'zo bo'lish. Biroq, Xitoyning arizasi Xitoyning yopiq iqtisodiyoti, shaffoflikning yo'qligi va inson huquqlari bilan bog'liq muammolar tufayli ba'zi a'zo davlatlar, xususan AQSh va Yevropa Ittifoqining qarshiliklariga duch keldi. Xitoyning JSTga a'zo bo'lishi bo'yicha muzokaralar rasman 1995 yilda o'sha paytdagi Xitoy Bosh vaziridan keyin boshlangan Chju Rongji Xitoy bozorlarini ochish va uning savdo siyosatini xalqaro standartlarga moslashtirishga qaratilgan bir qator iqtisodiy islohotlarni e'lon qildi. Keyingi bir necha yil ichida Xitoy JST va unga a'zo davlatlar bilan bozorga kirish, intellektual mulk huquqlari, subsidiyalar va boshqa savdo bilan bog'liq muammolarni hal qilish bo'yicha keng muzokaralar olib bordi.

Ikkala tomonning ko'plab muzokaralari va imtiyozlaridan so'ng, Xitoy nihoyat 15 yil, 2001-yil 13-dekabrda JSTga 143-a'zo bo'lib qo'shildi. Bu Xitoyning jahon iqtisodiyotiga qo'shilishida muhim bosqich bo'ldi va mamlakat uchun iqtisodiy islohotlar va ochiqlikning yangi davrini ko'rsatdi. JST majburiyatlari doirasida Xitoy tariflarni sezilarli darajada pasaytirishga, iqtisodiyotining asosiy tarmoqlarini xorijiy investitsiyalar uchun ochishga va xalqaro savdo qoidalariga rioya qilishga rozi bo'ldi.

Xitoyning JSTga a'zoligi uning iqtisodiyoti va global savdosiga katta ta'sir ko'rsatdi. Bu tashqi bozor va texnologiyalarga kirish imkoniyatini oshirish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va eksportni rivojlantirish orqali Xitoyning iqtisodiy o'sishini tezlashtirishga yordam berdi. Biroq, Xitoyning global iqtisodiy kuch sifatida tez o'sishi, shuningdek, adolatsiz savdo amaliyotlari, intellektual mulk o'g'irlanishi va inson huquqlarining buzilishi bilan bog'liq xavotirlarni keltirib chiqardi. Umuman olganda, Xitoyning JSTga a'zoligi ikki qirrali qilich bo'lib, foyda va qiyinchiliklarni keltirib chiqardi. Xitoy jahon iqtisodiyotida tobora muhim rol o'ynashda davom etar ekan, JST qoidalari va qoidalariga rioya qilish xalqaro savdo munosabatlarining kelajagini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

Xitoyning JSTga kirish shartlariga:

- import uchun tariflarni pasaytirish,
- xorijiy firmalarning Xitoyning ichki bozorlarida to'g'ridan-to'g'ri sotishga ruxsat berish
- telekommunikatsiya va moliya sektorlarini ko'proq xorijiy raqobatga ochish kiradi.

Xitoy 2004-yilning yanvarigacha qishloq xo'jaligi mahsulotlariga bojlarni umumiy 31,5 foizdan 14,5 foizga, sanoat mahsulotlariga bojlar 5 yil ichida 35 foizdan 17 foizga tushirildi. Xorijiy ishlab chiqaruvchilar, jumladan, avtomobil kompaniyalari o'z mahsulotlarini Xitoy savdo tashkilotlari orqali o'tmasdan to'g'ridan-to'g'ri mahalliy iste'molchilarga sotishlari

mumkin edi. Xorijiy investorlar Xitoydagi tijorat banklarining 40 foizgacha, telekommunikatsiya firmalarining 48 foizigacha egalik qilishlari mumkin edi. Xorijiy banklar Xitoy korporatsiyalariga mahalliy valyutalarda xizmatlarni taklif qilishlari mumkin. Xorijiy firmalar qimmatli qog'ozlar fondini boshqarish bo'yicha qo'shma korxonalarda ozchilik ulushlariga ega bo'lgan, ular dastlab 33 foizni tashkil etgan va a'zolikdan keyin uch yil o'tgach 49 foizgacha ko'tarilgan. Xorijiy firmalar buxgalteriya hisobi, boshqaruv konsaltingi, arxitektura va muhandislik xizmatlarini ham ko'rsatgan. Buning evaziga Xitoyning to'qimachilik va kiyim-kechak eksporti bo'yicha kvotalar 2005-yilgacha olib tashlangan².

Xitoyning Jahon Savdo Tashkilotiga (JST) a'zoligi tarixi bir necha o'n yilliklarni qamrab olgan murakkab muzokaralar va islohotlarni o'z ichiga olgan.

1. Dastlabki urinishlar (1980-1990 yillar):

– Xitoy birinchi marta 1980-yillarning boshlarida JSTdan oldingi mavjud bo'lgan Tariflar va savdo bo'yicha Bosh kelishuvga (GATT) qo'shilishdan manfaatdor ekanligini bildirdi.

– Xitoyning GATTga qo'shilishi bo'yicha rasmiy muzokaralar 1986-yilda boshlangan, biroq Xitoyning davlat tomonidan boshqariladigan iqtisodiyoti, bozorga kirishning yo'qligi va intellektual mulk huquqlarini (IMH) himoya qilish bilan bog'liq muammolar bilan bog'liq xavotirlar tufayli taraqqiyot sekin kechdi.

Muzokaralar 1990-yillar davomida davom etdi, Xitoy o'z iqtisodiyoti va savdo siyosatida bosqichma-bosqich islohotlarni amalga oshirdi.

2. Yangi urinishlar (1990-yillar oxiri):

– 1990-yillarning oxirida Xitoy jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuv bo'yicha kengroq strategiyasi doirasida JSTga a'zo bo'lish bo'yicha sa'y-harakatlarini kuchaytirdi.

– Xitoy iqtisodiy islohotlarni tezlashtirish va JSTga a'zolik talablarini qondirish uchun o'z bozorlarini liberallashtirish bosimga duch keldi.

3. Ikki tomonlama muzokaralar (1995-2000):

– Xitoy va asosiy savdo hamkorlari, jumladan AQSh va Yevropa Ittifoqi o'rtasidagi ikki tomonlama muzokaralar Xitoyning qo'shilish jarayonida hal qiluvchi rol o'ynadi.

– Bu muzokaralarda bozorga chiqish, tariflar, subsidiyalar, intellektual mulk huquqlari, davlat korxonalari kabi masalalar ko'rib chiqildi.

4. Ishchi partiyaning shakllanishi (1995):

– 1995 yilda Xitoyning savdo siyosatini ko'rib chiqish va uning JST qoidalariga rioya qilishga tayyorligini baholash uchun Ishchi guruh tashkil etildi.

– Ishchi guruh Xitoyning savdo rejimini har tomonlama ko'rib chiqishni o'tkazgan JSTga a'zo mamlakatlar vakillaridan iborat edi.

5. Huquqiy islohotlar va ichki o'zgarishlar:

– Xitoy savdo va iqtisodiy siyosatini JST qoidalariga moslashtirish uchun muhim huquqiy va tartibga soluvchi islohotlarni amalga oshirdi.

– Ushbu islohotlar doirasida xorijiy investitsiyalar, intellektual mulk huquqlari, qishloq xo'jaligi, xizmatlar savdosi va boshqa sohalarni tartibga soluvchi qonun hujjatlariga o'zgartirishlar kiritildi.

6. Bozorga kirish bo'yicha muzokaralar:

– Xitoy turli mamlakatlar bilan bozorga kirish bo'yicha kelishuvlar bo'yicha muzokaralar olib bordi, import qilinadigan tovarlarga tariflarni pasaytirish va o'z bozorlarini

xorijiy investitsiyalar uchun ochish majburiyatini oldi.

– Ushbu muzokaralar ko‘pincha ikki tomonlama bo‘lib, savdo hamkorlari tomonidan bildirilgan muayyan xavotirlar ko‘rib chiqildi.

7. Qo‘shilish protokoli va a‘zolik (2001):

– Ko‘p yillik muzokaralar va islohotlardan so‘ng, Xitoy va JSTga a‘zo davlatlar Xitoyning a‘zolik shartlarini belgilab beruvchi qo‘shilish protokolini yakunladilar.

– 2001-yil 11-dekabrda Qatar poytaxti Doha shahrida bo‘lib o‘tgan JST vazirlar konferensiyasida Xitoy JSTga rasman a‘zo bo‘ldi.

8. A‘zo bo‘lishdan keyingi davr:

– Qo‘shilishdan keyin Xitoy o‘z zimmasiga olgan majburiyatlarni bajarishda davom etdi va JST qoidalariga rioya qildi.

– JST Xitoyning o‘z majburiyatlariga rioya qilishini nazorat qiladi va uning savdo siyosati va amaliyotini vaqti-vaqti bilan ko‘rib chiqadi.

Xitoy Xalq Respublikasi o‘zining savdo-iqtisodiy siyosatini Jahon Savdo Tashkiloti (JST) talablariga muvofiqlashtirish va unga a‘zo bo‘lishini osonlashtirish maqsadida turli sohalarda keng ko‘lamli islohotlarni amalga oshirdi. Ushbu islohotlar Xitoy bozorlarini ochish, savdo to‘siqlarini kamaytirish, shaffoflikni oshirish, JST qoidalarini va tamoyillariga rioya qilishni ta‘minlashga qaratilgan edi.

1-rasm. Xitoy tomonidan amalga oshirilgan asosiy islohotlar³.

1. *Tariflarni pasaytirish va savdoni liberallashtirish:* Xitoy o‘z bozorlarini xorijiy mahsulotlar uchun qulayroq qilish uchun import qilinadigan keng assortimentdagi tariflarni kamaytirish majburiyatini oldi. Bu bosqichma-bosqich ishlab chiqarilgan mahsulotlar, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari va xizmatlarga tariflarni pasaytirishni o‘z ichiga oldi.

2. *Bozorga kirish:* Xitoy turli sohalarga, jumladan, ishlab chiqarish, xizmat ko‘rsatish, telekommunikatsiya, moliya va tarqatish sohasiga kirishdagi cheklovlar va to‘siqlarni olib tashlash orqali xorijiy kompaniyalarning bozorga kirishini liberallashtirishga rozi bo‘ldi.

3. *Intellektual mulk huquqlarini (IPR) himoya qilish:* Xitoyda intellektual mulk huquqlarini himoya qilish uchun muhim islohotlar amalga oshirildi. Bunga intellektual mulk huquqlarini buzganlik uchun jazo choralarini kuchaytirish, sud jarayonlarini takomillashtirish va huquqni muhofaza qiluvchi organlar o‘rtasida muvofiqlashtirishni kuchaytirishga qaratilgan qonun va me‘yoriy hujjatlarga o‘zgartirishlar kiritildi.

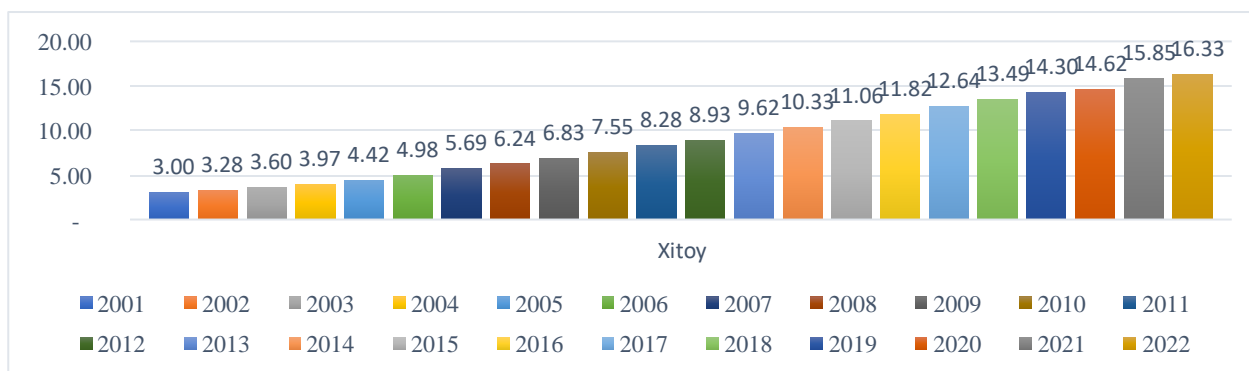
4. *Davlat korxonasi (DK) islohoti:* Xitoy davlat korxonalarida (DK) shaffoflikni oshirish,

korporativ boshqaruvni takomillashtirish va davlat korxonalarini bozor intizomiga bo'ysundirish islohotlarni amalga oshirdi. Ushbu islohotlar mahalliy va xorijiy kompaniyalar uchun teng sharoit yaratishga qaratilgan edi.

5. Xizmatlar savdosini liberallashtirish: Xitoy xizmatlar savdosini, jumladan, moliyaviy xizmatlar, telekommunikatsiyalar, tarqatish va professional xizmatlarni erkinlashtirish majburiyatlarini oldi. Bu ushbu tarmoqlarni xorijiy investitsiyalar uchun ochish, tartibga soluvchi to'siqlarni kamaytirish va shaffoflikni oshirishni o'z ichiga oldi.

6. Qishloq xo'jaligi islohotlari: Xitoy qishloq xo'jaligi sohasida JST qoidalariga rioya qilish uchun islohotlarni amalga oshirdi, jumladan, qishloq xo'jaligi subsidiyalarini qisqartirish, xorijiy qishloq xo'jaligi mahsulotlarining bozorga kirishini yaxshilash va qishloq xo'jaligi savdosi siyosatida shaffoflikni oshirish.

7. Bojxona tartib-qoidalarini va savdoni osonlashtirish: Xitoy bojxona tartib-qoidalarini soddalashtirish, shaffoflikni oshirish va savdoni osonlashtirishni yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Bu import va eksport tartib-qoidalarini soddalashtirish, byurokratik qog'ozbozlikni kamaytirish va bojxona rasmiylashtiruvini samaradorligini oshirishni o'z ichiga olgan.

2-rasm. XXRning YaIM ko'rsatkichlari (trl.doll), 2001-2022-yillar⁴

Ushbu islohotlar Xitoyning 2001-yil dekabr oyida JSTga a'zo bo'lishidan oldin bir necha yil davomida amalga oshirildi. Ular Xitoyning savdo-iqtisodiy siyosatida sezilarli o'zgarishlar bo'lib, uning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuviga yordam berdi.

JSTga a'zo bo'lgandan keyin Xitoy iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda ajoyib yutuqlarga erishdi:

- YaIM bo'yicha ikkinchi yirik iqtisodiyot;
- Birinchi yirik tovar eksportchisi;
- Ikkinchi o'rinda tovarlar importchisi;
- To'rtinchi yirik tijorat xizmatlari eksportchisi;
- Uchinchi yirik tijorat xizmatlari importchisi;
- Rivojlanayotgan mamlakatlar orasida to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar uchun

birinchi yo'nalish;

Xulosa va tavsiyalar

Xitoyning JSTga a'zo bo'lishi uning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvida muhim bosqich bo'ldi. Bu keng ko'lamlı islohotlar va muzokaralarni talab qildi va uning a'zoliği Xitoy uchun ham, global savdo tizimi uchun ham samarali ta'sir ko'rsatdi. Xitoy JSTga a'zo bo'lganidan so'ng, YaIM 16,33 trl AQSH doll.ga yetdi, Tovar eksporti bo'yicha birinchi o'ringa,

importi bo‘yicha ikkinchi o‘ringa erishdi. Xitoyning JST bilan ishlash tajribasini o‘rganish orqali O‘zbekiston JSTga a‘zo bo‘lish bilan bog‘liq muammolar va imkoniyatlarni yengish bo‘yicha qimmatli tushuncha va ko‘rsatmalarga ega bo‘lishi, pirovardida uning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuviga yo‘l ochishi mumkin.

O‘zbekiston Xitoy tajribasi orqali qishloq xo‘jaligini islohotida keng foydalansa bo‘ladi, jumladan, qishloq xo‘jaligi subsidiyalarini qisqartirish, xorijiy qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining bozorga kirishini yaxshilash va qishloq xo‘jaligi savdosi siyosatida shaffoflikni oshirishi lozim. Shuningdek, qishloq xo‘jaligida fermerlarga o‘z mahsulotlarini ko‘proq mamlakatlarga eksport qilish imkonini berish orqali bozorga kirish imkoniyatini kengaytirishi, texnologiyalar transferini amalga oshirishi maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. https://www.wto.org/english/news_e/news21_e/acc_10dec21_e.htm
2. Lardy N. R. Integrating China into the global economy. – Rowman & Littlefield, 2004.
3. Lardy, Nicholas R. Integrating China into the global economy. Rowman & Littlefield, 2004.
4. Rumbaugh, Thomas and Blancher, Nicolas, China: International Trade and WTO Accession (March 2004). IMF Working Paper No. 04/36, Available at SSRN.
5. Panitchpakdi S., Clifford M. L. China and the WTO //Changing China, changing world trade. – 2002.
6. Panitchpakdi, Supachai, and Mark L. Clifford. "China and the WTO." Changing China, changing world trade (2002).
7. Panitchpakdi, S., & Clifford, M. L. (2002). China and the WTO. Changing China, changing world trade.
8. Manjiao, Chi. (2012). China's Participation in WTO Dispute Settlement Over the Past Decade: Experiences and Impacts. Journal of International Economic Law. 15. 10.1093/jiel/jgs002.